

Súčasnú postavenie vybraných krajín v rámci ukazovateľa konkurencieschopnosti a výzvy do budúcnosti¹

ACTUAL POSITON OF SELECTED COUNTRIES ACCORDING TO INDICATOR OF COMPETITIVENESS AND CHALLENGES TO THE FUTURE

Michelle Chmelová

Abstrakt

Účelom tohto príspevku je poukázať na úroveň konkurencieschopnosti vybraných krajín so zreteľom na dosiahnuté postavenie v rámci medzinárodnej komparácie. Cieľom príspevku je na základe využitia viacerých metodických vyjadrení konkurencieschopnosti zhodnotiť súčasné postavenie krajín v medzinárodnom meradle. V príspevku sa pozornosť sústreďuje na vybrané faktory, ktoré v súčasnosti pôsobia na súťaživosť akými sú globalizácia, inovácie, ľudský kapitál a výdavky na vedu a výskum. V neposlednom rade je cieľom zosumarizovať odporúčania pre politických tvorcov v oblasti napĺňania podmienok vedúcich k zvyšovaniu konkurencieschopnosti, ktorá prispieva k zvyšovaniu životnej úrovne vybraných krajín ako aj k dosahovaniu ekonomického rozvoja v dlhom období.

Abstract

The aim of this article is to show the level of competitiveness in selected countries with respect on achieved position according to international comparison. The target of this article is to measure actual position of selected countries based on variety metodical background. In this paper, the attention is concentrated on selected factors, which influence competitiveness as globalization, innovations, human capital and expenditures on research and development. Nevertheless, the purpose of this article is summerize recommendations for political makers in area of fulfilling conditions leading to rising competitiveness, which could lead to higher standard of living of selected countries as to reach economic development in long term.

Kľúčové slová: konkurencieschopnosť, ekonomický rozvoj, inovácie, globalizácia, ľudský kapitál

¹ Tento príspevok je spracovaný v rámci projektu VEGA (2/0005/16) Ekonomické a geopolitické súvislosti meniacej sa globálnej energetickej scény a ich implikácie pre pozície EÚ v globálnej ekonomike.

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2017, ISSN 1336-5711, 3/2017

Key words: competitiveness, economic development, innovation, globalization, human resources

JEL F60, O10, O15, O30

Úvod

V posledných rokoch musia firmy čeliť súťaži v čoraz náročnejšom kontexte zostrujúcej sa globalizácie, technologického rozvoja a rapídneho rozvoja a využívania vedomostí.

Medzi faktory, ktoré vplývajú na ekonomický rast prostredníctvom znalostnej ekonomiky patria :

- investície vo výskume a v inováciách,
- investície vo vyššom vzdelávaní,
- technologické zmeny a investície v oblasti softvérov,
- globalizácia. [12].

Proces globalizácie spolu s prebiehajúcimi technickými zmenami, znižujúcou sa hospodárskou vzdialenosťou a rozsiahlou liberalizáciou ovplyvňujú národnú konkurencieschopnosť. Účelom tohto príspevku je poukázať na konkurencieschopnosť na národnej úrovni so zreteľom na dosiahnuté postavenie Slovenskej republiky, Českej republiky a Maďarska v globálnom meradle. So zintenzívnením medzinárodnej súťaže vzniká možnosť poklesu konkurencieschopnosti v prípade jednotlivých krajín. Úlohou tohto príspevku je na základe vybraných ukazovateľov konkurencieschopnosti ako aj iných faktorov zhodnotiť postavenie krajín v medzinárodnom meradle ako aj zosumarizovať činitele vedúce k zlepšeniu vývoja konkurencieschopnosti vo vybraných krajinách.

1.1 Teoretické východiská

V súčasnosti je konkurencieschopnosť vnímaná a diskutovaná na rôznych úrovniach. Tieto rôzne roviny konkurencieschopnosti zároveň majú aj rôzne metodické vyjadrenie ako aj rôzne vyjadrenie v číselných ukazovateľoch. [14]

Existujú viaceré prístupy pre hodnotenie konkurencieschopnosti. Jedným z takýchto prístupov ku konkurencieschopnosti je členenie z makroekonomického, obchodného a mikroekonomického hľadiska. Podľa makroekonomického prístupu, konkurencieschopnosť zodpovedá hospodárskemu rastu, kladnej obchodnej bilancie, vyššej životnej úrovne a kvalite podnikateľského prostredia. Pre možné straty konkurencieschopnosti v čase ekonomickej globalizácie a otvorenosti ekonomík, získava makroekonomický prístup na svojej dôležitosti. Podľa tohto

prístupu je konkurencieschopnosť poháňaná radom inštitúcií, politik a verejne prospešných investícií, ktoré určujú kontext pre celé hospodárstvo.

Schopnosť firiem dosahovať konkurenčnú výhodu na globálnych trhoch závisí, okrem iných faktorov, aj od efektívnosti verejných inštitúcií, vzdelania, zdravotníctva, infraštruktúry ale aj od politickej aj ekonomickej stability. Preto meranie konkurencieschopnosti zostáva dôležitou otázkou pre politických tvorcov. [10]

V súčasnosti sa pre analyzovanie konkurencieschopnosti využíva mnoho ukazovateľov, väčšina z nich hodnotí konkurencieschopnosť prostredníctvom viacerých faktor. V závislosti od využitých faktorov pri analýze konkurencieschopnosti, rozlišujeme aj rôzne definície pri jej hodnotení. [15]

Medzi primárne a sekundárne faktory konkurencieschopnosti na národnej úrovni patria:

- ekonomické faktory (vláda, medzinárodný obchod, financie)
- technológie (infraštruktúra, informačné technológie, veda a výskum, technologický manažment)
- ľudské zdroje (kvalita a kvantita, cena práce, legislatíva v oblasti práce)
- manažment (manažérske kompetencie, podniková kultúra, integrácia priemyslu, medzinárodné operácie, produktivita). [7]

Pre naplnenie hlavného účelu príspevku sa ďalej v práci zaoberáme konkurencieschopnosťou na národnej úrovni.

Jednou z definícií konkurencieschopnosti na úrovni krajiny a definovali ju ako schopnosť krajiny vytvárať, vyrábať, distribuovať produkty v medzinárodnom obchode a zároveň dosahovať rastúce výnosy z jej zdrojov. [13]

Jeden z popredných ekonómov v oblasti konkurencieschopnosti počas druhej polovice 20. storočia, definoval konkurencieschopnosť ako schopnosť krajiny dosiahnuť hlavné hospodárske ciele vrátane rastu príjmov a zamestnanosti bez toho, aby sa objavil deficit platobnej bilancie. Argumentoval, že zvyšovanie životnej úrovne by malo nastať nielen zvýšením reálnych príjmov, ale aj vytváraním nových pracovných miest. [3]

V posledných dekádach sa stala kvantifikácia úrovne národnej konkurencieschopnosti záujmom viacerých inštitúcií a organizácií, ktoré sledujú tieto aktivity na globálnej úrovni.

OECD (1992) definujú konkurencieschopnosť ako mieru, do akej môže krajina produkovať tovary a služby v rámci voľného obchodu a spravodlivých trhových podmienok, a súčasne môže udržiavať a rozširovať príjem na obyvateľa z dlhodobého hľadiska.

Porter [11] zdôrazňuje, že schopnosť krajiny dosiahnuť dlhodobý hospodársky rast a zvýšenie životnej úrovne obyvateľov krajiny závisí predovšetkým od úrovne produktivity pri využívaní jej zdrojov.

Iná definícia vychádza zo skutočnosti, že konkurencieschopnosť je očakávaná úroveň produkcie na pracovníka v produktívnom veku, ktorú podporuje celková kvalita krajiny ako miesto vykonávania podnikateľskej činnosti.

IMD World Competitiveness definuje konkurencieschopnosť ako schopnosť krajiny vytvoriť prostredie, v ktorom môžu podniky vytvárať udržateľnú hodnotu. Vytváranie udržateľnej hodnoty je schopnosť podnikov v priebehu času zostať rentabilný a zároveň minimalizovať dopad ich aktivít na životné prostredie a zabezpečiť organizačný kontext, v ktorom pracovné sily prosperujú. Vytváranie udržateľnej hodnoty možno analyzovať na úrovni jednotlivých krajín. Indikátory na úrovni krajiny ukazujú, do akej miery sú krajiny sprostredkovateľmi konkurencieschopnosti.

Svetové ekonomické fórum, ktoré meria konkurencieschopnosť od roku 1979, ju definuje ako súbor inštitúcií, politík a faktorov, ktoré určujú úroveň produktivity krajiny.

Trvalo udržateľný rast a zlepšenie životnej úrovne obyvateľstva sú determinované rozvojom ekonomickej konkurencieschopnosti v kontexte globálnych výziev - proces globalizácie, otvorenosť medzinárodných trhoch, rýchle technologické zmeny. [5]

Medzi hlavné faktory, ktoré pôsobia pozitívne na hospodársky rozvoj patria inovácie. Drucker (2006) definuje inovácie ako jeden z hlavných procesov firmy a naznačuje, že najlepší a možno aj jediný spôsob podnikania a prosperity v prostredí rýchlych zmien je inovovať a premeniť tieto zmeny na príležitosť.

Ekonomika založená na vedomostiach predstavuje v centre inovačného systému inováatívne znalostné hospodárstvo [6]. Podľa Lahovnika, Breznika [8] by mohli byť dynamické kapacity zdrojom trvalej konkurenčnej výhody.

V nasledujúcej časti príspevku sa zameriavame na hodnotenie konkurencieschopnosti podľa viacerých ukazovateľov:

- Index konkurencieschopnosti WEF

- IMD index svetovej konkurencieschopnosti
- Doing business index
- Európsky regionálny index konkurencieschopnosti

Pre významnosť vybraných faktorov, ktoré vplývajú na úroveň národnej konkurencieschopnosti sa v príspevku venujeme aj hodnoteniu faktorov v sledovaných krajinách.

1.2 Hodnotenie vybraných faktorov vplývajúcich na úroveň konkurencieschopnosti

Pre rozsah dopadov procesu globalizácie na jednotlivé krajiny sme si za vybraný faktor, pôsobiaci na konkurencieschopnosť jednotlivých krajín vybrali Index globalizácie KOF.

Index globalizácie KOF odráža rozsah hospodárskej, sociálnej a politickej globalizácie. Celkový index sa skladá z troch subindexov - ekonomického, sociálneho a politického. Index globalizácie meria do akej miery je daná krajina prepojená so zvyškom sveta. Podľa súčasného hodnotenia tohto indexu bol najväčší nárast zaznamenaný v oblasti ekonomickej globalizácie, zatiaľ čo sociálna globalizácia, ako ďalšia dimenzia indexu, stagnovala v priemere vo všetkých hodnotených krajinách. V tabuľke č.1 vidieť, že sledované krajiny dosiahli v celkovom ukazovateli globalizácie popredné priečky z 207 hodnotených krajín. Maďarsko sa v rámci sledovaných krajín umiestnilo na 9. mieste, Slovenská republika obsadila 16. miesto a Česká republika 17. miesto. Všetky sledované krajiny sú najmenej prepojené v rámci sub - indexu politickej globalizácie.

Tabuľka 1 Index globalizácie KOF za rok 2016

Index globalizácie KOF 2016	Celkové poradie	Ekonomická globalizácia	Sociálna globalizácia	Politická globalizácia
Maďarsko	9	7	23	23
Slovenská republika	16	12	20	44
Česká republika	17	15	21	42

Zdroj: dáta získané zo Správy KOF 2017 vlastné spracovanie

V súčasnosti sa v ekonomike kladie dôraz na inovačnú výkonnosť jednotlivých krajín, ktorá ovplyvňuje hospodársky rozvoj.²

V oblasti hodnotenia **inovačnej výkonnosti** jednotlivých krajín sme si vybrali ukazovateľ **Globalný Index Inovácií** (Global Innovation Index).

² Takýmito štúdiami sa zaoberajú napr. Teodorescu a kol. (2015) [16], Inonescu, Demitru (2015) [6], Martinez M.G. (2013) [9].

V tabuľke č. 2 sú prezentované postavenia krajín v rámci sledovaného indexu. Česká republika spolu s Maďarskom a Slovenskou republikou patria medzi 40 najinovatívnejších ekonomík sveta. Česká republika sa umiestnila v top 25 krajín v rámci sledovaného ukazovateľa za rok 2017 (prvé tri priečky patria Švajčiarsku, Švédsku a Holandsku)³. Oproti minulému roku postúpila o 3 pozície a presunula sa na 24. miesto. Česká republika sa dostala do rebríčka najlepších ekonomík aj podľa príjmovej skupiny, kde obsadila 9. miesto.⁴

Tabuľka 2 Hodnotenie Inovačnej výkonnosti vybraných krajín

Globálny Index Inovácií	Poradie 2013	Poradie 2016	Poradie 2017
Česká republika	28	27	24
Maďarsko	31	33	39
Slovenská republika	36	37	34

Zdroj: dáta získané zo Správy o Globálnom Inovačnom Indexe 2017, vlastné spracovanie

Slovenská republika postúpila o 3 priečky oproti predchádzajúcemu roku, v celkovom hodnotení získala 34. miesto za rok 2017. Obe krajiny tak pokračujú v pozitívnom trende. Maďarsko za rok 2017 dosiahlo 39. miesto, oproti roku 2016 to znamená prepad o 6 priečok. Pokiaľ ide o hodnotenie Indexu inovačnej efektívnosti, Česká republika sa dostala na 13. miesto. Slovenská republika spolu s Maďarskom sa dostali do prvej 30. v rámci hodnotenia inovačnej efektívnosti. Pri hodnotení sub - kategórie ľudského kapitálu krajiny zaostávajú oproti dosiahnutému celkovému umiestneniu v oblasti výdavkov na vzdelávanie (Slovenská republika 79. miesto, Česká republika 78. miesto, Maďarsko 73. miesto). Aj v prípade R&D krajiny dosahujú nižšie umiestnenie ako je ich celkové hodnotenie. Tento stav odráža súčasný trend globálneho charakteru, vysvetľovaného prísnejšími vládnymi rozpočtami v oblasti R&D vo vybraných krajinách s vysokými príjmami a pomalší rast výdavkov v rozvíjajúcich sa krajinách. Podľa správy Globálneho inovačného indexu je potrebné zintenzívniť investície do výskumu a vývoja. Okrem nepriaznivého vývoja výdavkov na vedu a výskum je nežiaduci aj vývoj dynamiky výdavkov na podnikový výskum. V súčasnosti inovácie tvoria jednu z najdôležitejších zdrojov ekonomického rozvoja. Investície v oblasti inovácií môžu napomôcť k dlhodobému ekonomickému rastu. V dôsledku klesajúceho celosvetového trendu v oblasti vývoja rastu investícií do inovácií ako aj v oblasti výdavkov na vedu a výskum podnikov vzniká potreba zintenzívniť investície do výskumu a vývoja (R&D). Medzi hlavné priority pre najbližšie obdobie patria

³ v roku 2017 bolo hodnotených 207 krajín

⁴ Správa o stave Globálnych inovácií 2017 s. 27 Dostupné na: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf

najmä vytváranie nových zdrojov pre rast ťahaný inováciami a regionálne zoskupenia inovačných aktivít, ktoré sú nevyhnutné pre národné inovačné výsledky.

Tabuľka hodnotiaca Inovácie v Únii (The Innovation Union Scoreboard, 2017) rozdelila hodnotené krajiny do 4 skupín : Inovační lídri, silní inovátori, strední inovátori a mierni inovátori. V kategórii inovační lídri sa za rok 2017 umiestnili Švajčiarsko, Švédsko, Dánsko, Fínsko, Holandsko, Veľká Británia a Nemecko. Sledovaná krajina Česká republika spolu so Slovenskou republikou sa umiestnili v kategórii strední inovátori. Dosiahnuté postavenie sa nachádza pod priemerom krajín EÚ 28.⁵

V dôsledku dôležitosti sub - kategórie ľudského kapitálu, ktorý patrí taktiež medzi jeden z najdôležitejších zdrojov ekonomického rozvoja, ktorý prispieva ku konkurencieschopnosti krajiny, ďalej hodnotíme jeho dosiahnutú úroveň ako aj vývoj výdavkov na vedu a výskum v sledovaných krajinách.

Medzi najviac rozvinuté krajiny v rámci ľudského kapitálu sa radia krajiny Nórsko (1.miesto), Austrália (2. miesto) a Švajčiarsko (3. miesto). Slovenská republika, spolu s Českou a Maďarskou republikou patria medzi veľmi vysoko rozvinuté krajiny v rámci ukazovateľa HDI a od roku 1990 je zaznamenaný pozitívny trend v rámci jeho vývoja. Napriek tomu v roku 2015 dosiahol HDI v týchto krajinách úroveň nižšiu ako je priemer v danej skupine krajín s veľmi vysoko rozvinutým ľudským kapitálom (0,892). Zároveň hodnota HDI sledovaných krajín sa nachádza pod priemernou úrovňou pre krajiny OECD (0,887). V celkovom hodnotení v rámci HDI indexu dosiahla zo sledovaných krajín najlepšie hodnotenie Česká republika (28. miesto). Slovenská republika dosiahla 40. miesto a Maďarsko 43. miesto. Podľa správy OECD (Human Development Report 2016)⁶, výsledky v oblasti vzdelávania za Slovenskú republiku sú pod priemerom krajín OECD a naďalej klesajú, čiastočne je to spôsobené zle motivovaným a vyškoleným učiteľom. Podľa ekonomického prieskumu, by mala Slovenská republika naďalej pokračovať vo zvyšovaní plátov učiteľov, najmä začínajúcim. Zároveň by mala sústrediť pozornosť na profesionálny rozvoj učiteľov ako aj zamerať sa na znevýhodnených žiakov.

Tabuľka 3 Vývoj HDI indexu vo vybraných krajinách

HDI index	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015
-----------	------	------	------	------	------	------	------	------

⁵ hodnotenie krajín EÚ. dostupné na : http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_sk

⁶ Human Development Report 2016. Dostupné na internete: <http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/SVK.pdf>

Česká republika	0,761	0,821	0,861	0,864	0,865	0,871	0,875	0,878
Slovenská republika	0,738	0,763	0,829	0,835	0,8388	0,841	0,842	0,845
Maďarsko	0,703	0,769	0,821	0,823	0,824	0,834	0,834	0,836

Zdroj: dáta dostupné na: <http://hdr.undp.org/en/composite/HDI>, vlastné spracovanie

Od roku 2010 je predstavený nový indikátor IHDI, ktorý berie do úvahy nerovnosť v troch dimenziách HDI (nerovnosť v očakávaní dĺžky života pri narodení, nerovnosť vo vzdelaní a nerovnosť v príjme). Tak ako narastá nerovnosť v krajine, narastá aj strata ľudského rozvoja. Pre krajiny, ktoré patria do skupiny s veľmi vysoko rozvinutým ľudským kapitálom predstavuje celková strata v priemere úroveň 11,1 %. Všetky tri sledované krajiny dosiahli lepšie hodnoty ako je priemer krajín OECD (12,6%) a krajín s veľmi vysoko rozvinutými krajinami. Slovenská republika dosiahla v roku 2015 celkovú stratu ľudského rozvoja na úrovni 6,1 %, Česká republika 5,4% a Maďarsko 7,8%. Najvyššiu mieru nerovnosti dosahujú sledované krajiny v dimenzií nerovnosti príjmov.

V tabuľke č. 4 vidíme vývoj výdavkov na vedu a výskum pre jednotlivé skúmané krajiny. Aj napriek pozitívnemu trendu v oblasti výdavkov na R&D, sledované krajiny zaostávajú vo výdavkoch za svetovými lídrami ako aj za priemerom EÚ 28 a v porovnaní s inými krajinami OECD sú výdavky podnikov na vedu a výskum relatívne nízke. Podľa dostupných informácií z Eurostatu, Južná Kórea spolu s Japonskom a Švédskom vynakladajú najvyššie výdavky na vedu a výskum spomedzi všetkých hodnotených krajín. Česká republika v roku 2015 vynaložila 1,95 % HDP na vedu a výskum, Maďarsko 1,38% HDP a najmenej Slovenská republika 1,18 % HDP. Ako už bolo vyššie v článku spomenuté, výdavky na vedu a výskum predstavujú jednu z výziev pre sledované krajiny.

Tabuľka 4 Podiel výdavkov na vedu a výskum (v % HDP)

R &D výdavky (v % HDP)	2005	2010	2014	2015
Slovenská republika	0,49	0,62	0,88	1,18
Česká republika	1,17	1,34	1,97	1,95
Maďarsko	0,92	1,15	1,36	1,38
EÚ 28	2,39	2,94	3,02	3,03

Južná Kórea	2,63	3,47	4,15	4,15
Japonsko	3,31	3,25	3,47	3,48
Švédsko	3,39	3,22	3,15	3,26
Fínsko	3,33	3,73	3	3,29
Dánsko	2,39	2,94	3,02	3,03

Zdroj : dáta získané z Eurostatu, posledná aktualizácia ku dňu 10.5.2017

1.3. Vývoj konkurencieschopnosti krajín prostredníctvom vybraných indexov.

1.3.1 Meranie konkurencieschopnosti prostredníctvom Indexu konkurencieschopnosti Svetového ekonomického fóra.

Každý rok Svetové ekonomické fórum (WEF) publikuje Správy o globálnej konkurencieschopnosti. Svetové ekonomické fórum sa venuje medzinárodnej konkurencieschopnosti z úrovne finančných trhov, priemyslu a národov.

WEF hodnotí konkurencieschopnosť krajín na základe verejných štatistických dát a celosvetového Prieskumu Názorov riadiacich pracovníkov, z ktorých zostavuje globálny index konkurencieschopnosti – GCI – Global Competitiveness Index Berger, Bristow (2009), Fabová (2015)

Tento index je založený na dvanástich pilieroch (Inštitúcie, Infraštruktúra, Makroekonomické prostredie, Zdravie a základné vzdelávanie, Vyššie vzdelávanie a odborná príprava, Efektívnosť trhu tovarov, Efektívnosť trhu práce, Vypelost' finančného trhu, Technologická pripravenosť, Veľkosť trhu, Sofistikovanosť podnikania, Inovácie), ktoré sú súčasťou troch základných sub-indexov:

- základných požiadaviek, ktoré sú kľúčové pre krajiny s ekonomikou založenou na využívaní zdrojov
- zvyšujúcej sa efektívnosti, ktoré sú kľúčové pre ekonomiky založené na efektívnosti
- inovačné faktory je typická pre znalostné ekonomiky, založené na inováciách a produkcií nových a inovatívnych produktov použitím najvyspelejších výrobných procesov. [4]

Na základe Svetového ekonomického fóra (2017) sa zo 138 hodnotených krajín Česká republika umiestnila na 31. mieste, Slovenská republika na 65. mieste a Maďarsko na 69. mieste. Podľa dosiahnutých hodnôt, Česká republika spolu so Slovenskou republikou pokračujú v pozitívnom trende zvyšovania konkurencieschopnosti. Maďarsko si za posledné roky zhoršilo

svoju pozíciu o 9 priečok. Pri porovnaní pilierov konkurencieschopnosti jednotlivých krajín s regiónom Európy a severnej Ameriky dochádza k zaostávaniu rovnakých pilierov inovácií a vyspelosti podnikových procesov ako aj piliera kvality verejných inštitúcií. Následne v prípade Slovenskej republiky a Maďarska zaostáva aj pilier vyššie vzdelávanie a tréning.

Tabuľka 5 Index globálnej konkurencieschopnosti

	Dosiahnuté poradie	Dosiahnuté poradie	Dosiahnuté poradie
Index globálnej konkurencieschopnosti	2012-2013	2015-2016	2016-2017
Česká republika	39/144	31/140	31/138
Slovenská republika	71/144	67/140	65/138
Maďarsko	60/144	63/144	69/138

Zdroj: dáta dostupné na: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf, vlastné spracovanie

V prípade Českej republiky, v rámci zaostávajúcich pilierov ide najmä o zaostávanie spolupráce univerzít s priemyslom vo výskume a vývoji (R&D).

V posledných rokoch dochádza viac menej k stagnácií výdavkov spoločností na výskum a vývoj. K pozitívnemu vývoju dochádza v oblasti kapacity pre inovácie. Ďalej je to oblasť sofistikovanosti výrobného procesu a rozsahu marketingu. Podľa Svetového ekonomického fóra, v prípade Slovenskej republiky v rámci kategórie spolupráce univerzít s priemyslom dochádza k stagnácií. Pozitívny trend sa uskutočňuje v oblasti zvyšujúcej sa kapacity pre inovácie. Zároveň je zaznamenaný pozitívny vývoj v oblasti zvyšovania kvality vedecko-výskumných inštitúcií. Taktiež dochádza k miernemu rastu charakteru konkurenčnej výhody. Pri analyzovaní zaostávajúcich pilierov Maďarska, dochádza k výraznému negatívnemu trendu v oblasti patentových zmlúv a aplikácií patentov ako aj v kategórií spolupráce univerzít a priemyslu, ako aj v oblasti výskumu a rozvoja. Naopak, kategórie kapacity pre inovácie ako aj výdavkov spoločností na výskum a vývoj dochádza k výraznému pozitívnemu vývoju.

Následne poskytujeme prehľad najviac problematických faktorov pre uskutočňovanie obchodu v daných krajinách. Za najproblematickejšie faktory ovplyvňujúce podnikateľské prostredie v Českej republike označili respondenti prieskumu byrokráciu, daňovú reguláciu, korupciu, politickú nestabilitu, mieru zdanenia a neadekvátne vzdelanú pracovnú silu.

Podľa respondentov za najviac problematické oblasti považujú v prípade Slovenskej republiky korupciu, mieru zdanenia, byrokráciu, daňové regulácie, reštriktívne pracovné regulácie a neadekvátne vzdelanú pracovnú silu.

V hodnotení Maďarska vnímajú respondenti najviac problematickú politickú nestabilitu, korupciu, byrokráciu, daňovú reguláciu, neadekvátne vzdelanú pracovnú silu a v neposlednom rade nedostatočnú schopnosť inovovať.

1.3.2 Meranie konkurencieschopnosti prostredníctvom IMD World Competitiveness Indexu

IMD od roku 1989 poskytuje referenčné hodnotenie pre konkurencieschopnosť na úrovni krajiny. Hodnotí 63 krajín, ktoré sú vyberané, okrem iných faktorov, na základe dostupnosti porovnateľných medzinárodných štatistík. Hodnotenie dosiahnutej úrovne konkurencieschopnosti je založené na viac ako 340 konkurenčných kritérií, ktoré sú výsledkom výskumu v oblasti medzinárodných, národných a regionálnych dostupných zdrojov. Na úrovni vlády, je tento ukazovateľ dôležitý z hľadiska toho, že umožňuje porovnať ich politiku s politikou v iných krajinách. Zároveň umožňuje nájsť dôležité indikátory, ktoré sa vyhodnocujú ako úspešné pri dosahovaní konkurencieschopnosti. Na akademickej úrovni tento indikátor napomáha k pochopeniu a analyzovaniu ako krajiny súťažia na svetových trhoch.

Zo sledovaných krajín sa najlepšie umiestnila Česká republika (28. miesto). V posledných rokoch zaznamenáva pozitívny trend v kategórií ekonomickej výkonnosti, v kategórií efektivity vlády a efektivity podnikania. Napriek tomu v medziročnom hodnotení sa jej pozícia zhoršila o 1 priečku. Slovenská republika sa umiestnila na 51. mieste zo 63 hodnotených krajín. Zo sledovaných faktorov vykazuje krajina negatívny trend v oblasti efektivity vlády. Od roku 2013 sa krajina zhoršila v hodnotení o 7 priečok. Pričom medziročná zmena predstavuje pokles o 11 priečok. Zároveň aj v oblasti efektivity podnikania Slovensko dosahuje nepriaznivý vývoj, v tomto prípade krajina dosiahla 54. miesto v roku 2017. Mierny pokles dosahuje aj za faktor infraštruktúry. Maďarsko dosiahlo v sledovanom ukazovateli hodnotiaceho konkurencieschopnosť 52. miesto. V medziročnom porovnaní si krajina zhoršila pozíciu o 6 priečok. V prípade ekonomickej výkonnosti Maďarsko dosahuje negatívny vývoj. V rámci tejto kategórie si krajina od roku 2013 pohoršila o 8 priečok. Negatívny trend dosahuje aj za efektívnosť vlády, efektívnosť podnikania ako aj za infraštruktúru. Okrem uvedeného postavenia krajín podľa hodnotenia IMD, existujú výzvy pre sledované krajiny. Pre Českú republiku je to najmä možné pre-

hriatie pracovného trhu, turbulencie na domácej politickej scéne ako aj snaha zabrániť možnému vyhýbaniu sa daní a regulácii na podnikanie a dynamiku MSP a v neposlednom rade výzva v oblasti hľadania konštruktívneho prístupu k politikám EÚ. V prípade Slovenskej republiky ide najmä o korupciu, ktorá predstavuje pretrvávajúci problém aj napriek prijatým legislatívnym opatreniam, ktoré vláda prijala v roku 2016. Ďalšou výzvou je zníženie daní, ktoré predstavujú pre MSP značné finančné zaťaženie. Pre lepšie podnikateľské prostredie je kľúčovou výzvou zníženie administratívneho zaťaženia a v neposlednom rade vzdelanie a ľudský kapitál. Pre Maďarsko predstavujú výzvy najmä zníženie závislosti na fondoch EÚ, udržateľnosť rastu a inovačná výkonnosť, administratívna záťaž, ktorá je v súčasnosti vyššia ako je priemer EÚ.

1.3.3 Meranie konkurencieschopnosti prostredníctvom Doing business Index

Doing Business index publikuje Svetová banka, ktorá meria regulácie v krajinách, ktoré posilňujú obchodnú aktivitu a tie, ktoré ju obmedzujú. Doing business index predstavuje kvantitatívny indikátor založený na obchodných reguláciách, ochrane vlastníckych práv, ktoré možno porovnávať v priebehu času v rámci 190 ekonomík.

Podľa ukazovateľa konkurencieschopnosti Doing business 2017 sa najlepšie zo sledovaných krajín umiestnila Česká republika (27.miesto). Kľúčové sub - ukazovatele, v ktorých česká ekonomika dominovala predstavovala kategória obchodovanie cez hranice, kde získala tak ako Slovenská republika a Maďarsko (1. miesto) a kategória získanie elektriny (13.miesto). Za problematické sub - ukazovatele možno považovať proces udelenia stavebného povolenia, kde v medzinárodnej komparácii česká ekonomika dosiahla 130. miesto. Pri porovnaní sub - kategórie založenia novej spoločnosti, Česká republika dosiahla horšie postavenie ako Slovenská republika aj napriek tomu, že v hodnotení tejto kategórie sa medziročne posunula o 7 priečok (81.miesto). Začínajúce malé a stredné podniky majú obtiažny prístup k financovaniu a zároveň existujú prekážky vstupu a výstupu najmä pre malé a stredné podniky. Za pozitívnu zmenu možno považovať reformy v oblasti prístupu k elektrine, ktoré pozitívne vplyvajú na výkon podnikateľskej činnosti v Česku.

Tabuľka 6 Doing Business index za rok 2017

Doing business index 2017	Poradie	Skóre
Slovenská republika	33	75,61

Česká republika	27	76,71
Maďarsko	41	73,07

Zdroj: dáta dostupné na: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf>, vlastné spracovanie

V prípade Slovenskej republiky, ukazovateľ konkurencieschopnosti Doing business 2017 dosiahol hodnotu 75,61 čo znamenalo umiestnenie na 33. mieste spomedzi 190 krajín. Kľúčový ukazovateľ, ktorý dominoval v Slovenskej republike zahŕňal okrem kategórie obchodovania cez hranice, kategóriu registrácie nehnuteľností. Aj napriek poklesu v tejto kategórii, sa podarilo Slovenskej republike dosiahnuť 7. miesto a udržať sa tak v top 10 krajín v medzinárodnej komparácii. Za problémové pri výkone podnikateľskej činnosti možno považovať proces udelenia stavebného povolenia (103.miesto) a založenie novej spoločnosti 68. miesto čo predstavovalo medzi ročný pokles o 4 pozície. Slovenská republika prešla aj zmenami v rámci sub - ukazovateľa výberu daní, ktorá prispela k zlepšeniu výkonnosti podnikateľskej činnosti v danej krajine.

V medzinárodnej komparácii sa umiestnilo Maďarsko na 41. mieste spomedzi hodnotených krajín v rámci tohto indikátora. Dominujúci sub-ukazovateľ bol tak ako v prípade Českej a Slovenskej republiky obchodovanie cez hranice (1.miesto). Ďalším kľúčovým ukazovateľom maďarskej ekonomiky je kategória vymáhania zmlúv, kde dosiahla 8. miesto. Za problematické pri výkone podnikateľskej činnosti môžeme považovať prístup k elektrine, kde v medzinárodnej komparácii dosiahla 121. miesto. Pozitívny vplyv na podnikateľskú činnosť mali najmä reformy v sub - ukazovateľoch vymáhania zmlúv a platenia daní.

Skúmané krajiny prešli v rokoch 2015/2016 určitými reformami, z ktorých vyplýva, že Slovenská republika menej nákladne a jednoduchšie vyberala dane prostredníctvom zníženia daní z motorových vozidiel a počtu platieb daní z majetku. Česká republika uskutočnila začatie obchodu ľahším prostredníctvom redukcie nákladov a požadovaného času potrebného k registrácií spoločnosti na komerčných súdoch umožnením notárom aby priamo mohli registrovať spoločnosti cez online systém. Zároveň uskutočnila prístup k elektrine rýchlejšími. Maďarsko znížilo dane pre malé a stredne veľké podniky prostredníctvom umožnenia daňových úľav prostredníctvom dodatočných zrážok pre nové pozemky a budovy. Zároveň pri vykonávaní zmlúv zaviedli elektronické filtrovanie systému k smere zvýšeniu efektivity. Zároveň zmenili právne predpisy na odstránenie obmedzenia limitov prevádzkových hodín pre maloobchodnú predajňu.

1.3.4 Meranie konkurencieschopnosti prostredníctvom Európskeho regionálneho indexu konkurencieschopnosti (RCI)

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2017, ISSN 1336-5711, 3/2017

Na základe tohto indexu môžeme zistiť regionálne rozdiely v prípade jednotlivých krajín. Index obsahuje 74 indikátorov v troch sub - ukazovateľoch : základný sub - index, sub - index efektivity a inovačný sub - index. Výsledky indexu súťaživosti sa zverejňujú každé tri roky. Hlavným cieľom tohto ukazovateľa je napomôcť regiónom pri určovaní ich rozvojových stratégií, identifikovať silné a slabé stránky ako aj investičné priority. Dôležitou pridanou hodnotou RCI je, že rozširuje tradičnú analýzu konkurencieschopnosti z ekonomického hľadiska o sociálne prvky. Zohľadňuje tiež úroveň regiónu prostredníctvom presunutia pozornosti zo základných otázok na faktory súvisiace s inováciami. Tento index poskytuje informácie o tom, na čo by sa mal každý región zamerať, pričom zohľadňuje jeho špecifickú situáciu a úroveň jeho rozvoja Európska komisia (2010). Podľa správy Európskej komisie (2017), vyššie hodnoty RCI indexu sú vo všeobecnosti spájané s vyšším HDP na obyvateľa. Sledované krajiny výrazným spôsobom zaostávajú v dosiahnutých výsledkoch za priemerom EÚ v kategórii infraštruktúry, veľkosti trhu ako aj podnikovej sofistikovanej a kvality inštitúcií. Slovenská republika spolu s Maďarskom výrazným spôsobom zaostávajú za priemerom EÚ v oblasti základného vzdelávania ako aj v oblasti zdravotníctva. Najviac sa k priemeru EÚ priblížila Česká republika. Pozitívne výsledky, ktoré prekračujú dosiahnuté výsledky za priemerom EÚ dosahuje Česko v prípade ukazovateľa makroekonomickej stability a technologickej pripravenosti. Pri porovnávaní regiónov v rámci Slovenska, existujú významné rozdiely dosiahnuté v jednotlivých regiónov. Podľa RCI, Bratislavský kraj sa umiestnil na 96. mieste a dosiahol tak na najlepšiu pozíciu spomedzi hodnotených regiónov Slovenska. Východné Slovensko dosiahlo najmenej priaznivé výsledky a umiestnilo sa na 225. mieste spomedzi 263 hodnotených regiónov. Rozdiel medzi bratislavským krajom a východným Slovenskom predstavuje 129 priečok. Aj OECD správa zdôrazňuje, že regionálne rozdiely v prípade Slovenskej republiky patria medzi najvyššie v krajinách OECD. K regionálnym rozdielom prispieva aj nízka geografická mobilita pracovnej sily. V prípade Českej republiky sa Praha umiestnila na 102. mieste, pričom v porovnaní s Moravskoslezským krajom, (ktorý sa umiestnil na poslednom mieste v rámci hodnotenia Českej republiky) predstavuje umiestnenie rozdiel o 65 pozícií. V prípade Maďarska je rozdiel medzi najlepšie dosiahnutým postavením regiónu s najmenej úspešným 72 priečok. Pre sledované krajiny sú v konečnom zhrnutí problematické najmä ukazovatele inštitúcie, makroekonomickej stability, infraštruktúry, vzdelania, inovácií a obchodnej sofistikovanej.

Záver

Príspevok je zameraný na hodnotenie súčasnej úrovne konkurencieschopnosti prostredníctvom viacerých metodických vyjadrení. K meraniu konkurencieschopnosti sme pristúpili z makroekonomického hľadiska. Zároveň sme pozornosť sústredili na vybrané faktory, ktoré podľa dostupnej literatúry patria medzi tie, ktoré ovplyvňujú úroveň súťaživosti jednotlivých krajín.

Na základe analýzy, prostredníctvom viacerých indexov ako aj hodnotenia úrovne ľudského kapitálu, inovácií ako aj indexu globalizácie, konštatujeme, že Česká republika spolu s Maďarskom a Slovenskou republikou patria medzi krajiny s potenciálom konkurenčného rastu. Napriek relatívne dobrému postaveniu sledovaných krajín v medzinárodnej komparácii, pretrvávajú určité výzvy a to nielen v oblasti potreby kvalifikovanej pracovnej sily ale aj v oblasti úrovne inovácií (najmä pre Maďarsko) ako aj v oblasti výdavkov na vedu a výskum, kvality inštitúcií a infraštruktúry a makroekonomickej stability. Je potrebné aby krajiny prijali opatrenia, ktoré povedú k zlepšeniu blahobytu a udržateľného rozvoja. Vytváranie zdrojov pre inovácie ako aj snaha o regionálne zoskupenie inovačných aktivít sú v súčasnosti nevyhnutné pre národné inovačné výsledky. V dôsledku nepriaznivého vývoja v oblasti investícií do inovácií ako aj výdavkov na vedu a výskum na národnej ako aj podnikovej úrovni vzniká potreba zintenzívniť investície do výskumu a vývoja. V spoločensve, v ktorom inovácie patria medzi najdôležitejšie faktory, ktoré pôsobia na ekonomický rozvoj krajín ako aj zvyšovanie jej konkurencieschopnosti, získavajú inovácie čoraz významnejšie postavenie. Je potrebné aby krajiny pristúpili k opatreniam, ktoré napomôžu k zvyšovaniu investícií do inovácií. Do úvahy pripadá prijímanie dodatočných programov spolufinancovaných z verejných rozpočtov ako aj zvýšenie daňovej podpory podnikových výdavkov na vedu a výskum. Hodnotenú krajinu čakajú aj výzvy v oblasti systémových reforiem pre dosiahnutie zvyšovania efektivity verejného sektora. Prekážky v oblasti založenia novej spoločnosti ako aj prekážky v oblasti vstupu a výstupu najmä pre MSP a takisto obtiažny prístup k financovaniu sú faktory, ktoré znižujú podnikateľskú výkonnosť v sledovaných krajinách. V neposlednom rade pre krajiny zostáva výzvou vnímaná korupcia a byrokracia ako aj turbulencia na domácej politickej scéne. Zároveň je to kvalita a štruktúra ľudského kapitálu, ktorá okrem produktivity práce ovplyvňuje ekonomický rozvoj spolu so životnou úrovňou. Preto je potrebné sústrediť sa v tejto oblasti na zvyšovanie výdavkov na vzdelanie, zlepšenie spolupráce univerzít s priemyslom a sústrediť sa na reformy v oblasti školstva.

Použitá literatúra

[1] Drucker, P.F. (2006), *Innovation and entrepreneurship*, Oxford, Butterworth-Heinemann.

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2017, ISSN 1336-5711, 3/2017

- [2] Fabová Ľ. Vplyv inovácií na konkurencieschopnosť ekonomík. In Časopis znalostí spoločnosti. Brno: Knowler- Evropský institut pro výzkum, inovace a vzdělávání, 2015. ISSN 2336-2561, 2015, č.1 s. 91-97. 2015
- [3] Fagerberg, J. 1988. "Industrial Competitiveness", The Economic Journal, Vol. 98, No. 391, s. 355–374, 1988.
- [4] Fifek E. a kol. 2015. Hodnotenie konkurencieschopnosti ekonomiky v medzinárodnom porovnaní. Bratislava: EKONÓM. 2015.105s. ISBN978-80-225-4212-8.
- [5] Gentimir E. 2013. The role of the International economic organizations and the public sector in creating and sustaining international competitiveness. In: CES Working Papers. Dostupné na internete: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2013_V3_GEN.pdf. Vol. 5, iss. 3, s. 378 - 387.
- [6] Inoescu A., Dumitru N.R. 2015 The role of innovation in creating the company's competitive advantage. In: Ecoforum Volume 4, issue 1 s. 99-104. 2015
- [7] Kao Ch. a kolektív 2008. Measuring the national competitiveness of Southeast Asian countries. European Journal of Operational Research 187 s. 613-628. 2008
- [8] Lahovnik, M., Breznik, L. 2014, Technological Innovation Capabilities as a Source of Competitive Advantage: a Case Study from the Home Appliance Industry, *Transformations In: Business & Economics*, Vol. 13, No 2 str.144-160. 2014
- [9] Martinez M.G. 2013. Co-creation of Value by Open Innovation: Unlocking New Sources of Competitive Advantage. In: Agribusiness. Vol. 30, Iss. 2. s.132-147. 2014
- [10] Önsel et al. 2008. A new perspective on the competitiveness of nations. In: Socio-Economic Planning Sciences 42. s.221-246. 2008.
- [11] Porter, M. 1998. The Competitive Advantage of Nations: With a new introduction, (Rev. ed.) New York: Free Press. 1998
- [12] Sarenac N. 2012. Knowledge Economy and Competitiveness of Bosnia and Herzegovina in a Global Economy. In: Zbornik Radova Ekonomskog Fakulteta u Istocnom Sarajevu, Vol. 6, s. 203-214. 2012.

[13] Scott, B., Klodge, G. 1985 US Competitiveness in the World Economy, Boston: Harvard Business School Press. 1985.

[14] Staněk P. a kol. 2017. Tektonické zlomy súčasnej ekonomickej vedy. Bratislava: EKONÓM. 2017.169 s. ISBN 978-80-225-4379-8

[15] Stojcic N. 2012. Theoretical Foundations and Measurement of Competitiveness. In: Poslovna Izvrnost/Business Excellence, 2012, vol. 6, iss. 2, Dostupné na internete: <<http://hrcak.srce.hr/poslovnaizvrnost?lang=en>> s. 143-166. ISSN 18463355

[16] Teodorescu a kol. 2015. Creativity and Innovation- Source of Competitive Advantage in the Value Chain of Tourism Enterprises. In: Theoretical and Applied Economics, Spring 2015 vol. 22, issue. 1, s. 35-48. 2015.

Kontaktné údaje

Ing. Michelle Chmelová

Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied

Šancová č.56,

811 05 Bratislava

Slovenská republika

michchmelova@gmail.com